

■ L'USAGE DE LA LANGUE PARLÉE (AL-^cAMIYYA) DANS LE ROMAN ARABE : SA PROPORTION, SA VALEUR STYLISTIQUE, SON TRANSFERT DANS D'AUTRES LANGUES LE CAS D'EMILIE NASRALLAH

Joseph CHRAIM
USEK

Il n'est plus besoin de démontrer l'importance de la production littéraire – poétique et romanesque – en langue parlée arabe, le dialectal.

Un exemple, parmi tant d'autres, est celui du Centre Phœnix pour les études libanaises de l'Université Saint-Esprit de Kaslik qui a pris à sa charge de publier systématiquement, depuis quelques années déjà et plus exactement depuis 2008, une série d'ouvrages de valeur, de la production dialectale libanaise ; il les a classés dans les rubriques suivantes : 1- Des recherches ; 2- Le théâtre libanais ; 3- La poésie libanaise ; 4- l'anthologie. De telles publications continuent sans cesse et constituent une mine inestimable pour ceux qui veulent aller à la découverte d'un tel patrimoine.

Il n'est plus besoin, de même, de démontrer le recours de plus en plus fréquent des romanciers arabes à la langue parlée (al-^câmiyya) lorsqu'ils écrivent des romans, comme c'est le cas entre autres, de « *L'histoire de Zahra* » ("حكاية زهرة"), de Hanân al-Cheikh (2009).

Il suffit de jeter un coup d'œil sur ce roman, pour constater que la romancière n'a pas hésité un seul instant, quand elle en avait la volonté, à user de vocables typiques de la région du Sud-Liban, tel le nom d'un objet de cuisine "النملية" (Le « garde-manger », qui protège contre les fourmis), page 17 :

"ورايتها تستند إلى النملية"

(« *Je l'ai vue s'appuyer sur le garde-manger* ») ;

un adjectif qualificatif "بردان/بردانة" (« *Être transi de froid* »), page 8 :

"كما لم أستطع استيعاب كل الذي حدث والذي يحدث سوى أنني بردانة"

(« *Je n'ai pas pu comprendre ce qui s'est produit et ce qui se produit, si ce n'est que je suis transie de froid* »)

un verbe d'action "يحلف" (« *Jurer par Dieu* »), page 18 :

"ويحلف على مزار الست زينب"

(« *Je jure par Dieu, sur le marabout de Sitt Zaynab* »)

un emprunt dialectal à une langue étrangère, le français en l'occurrence "كبانية" (« *La Compagnie des Chemins de Fer* »), "ترام" (« *Le tram* »), page 13 :

"ويذهب إلى الكبانية ليأتي بترامه ويبدأ نهاره."

(« *Il se rendait à la Compagnie des Chemins de Fer, pour conduire son tram et commencé sa journée* »)

une proposition entière, comme à la page 11 :

"رايحين تينوا وترمدوا"

(« *Vous allez cueillir les figues et en faire de la confiture sur un petit feu* »)

"كيف فاتت هالملعونه"

(« *Comment est-elle entrée, cette maudite ?* »)

voire le refrain d'une chanson populaire, comme à la page 11 :

"جيننا وجينا وجينا والعروس وجينا..."

(« *Nous sommes venus ; oui nous sommes venus ; nous avons emmené la fiancée et nous sommes venus ; oui nous sommes venus* »)

et à la page 13 :

"ست الحبايب، يا حبيبة. يا أغلى من روحي ودمي..."

(« *Tu es, ma bien-aimée, la Dame qui a ravi le cœur de tous les amants ; tu es plus chère que mon âme et mon sang* »)

Le problème est, plutôt, de savoir quel est l'impact d'un tel usage du dialectal sur le lecteur et quelle réaction suscite-t-il chez lui.

Dans un ouvrage intitulé « *A propos des 'Oiseaux de septembre' [d'Emilie Nasrallah] /des textes critiques*, édité pour la première fois en 2005 par 'Ad-Dar Al-°Arabiyya' pour les sciences, il est possible de lire sous la plume de Ra'ouf Chahhour¹, ce qui suit :

Le plus important, concerne pratiquement un sujet relativement ancien : le problème du dialectal dans la littérature. L'écrivain, Emilie Nasrallah en l'occurrence, a choisi dans la plupart des chapitres de son livre, 'Les Oiseaux de septembre', le dialectal comme moyen d'expression des personnages de son roman, pour ajouter une sorte de réalisme à l'atmosphère dans laquelle beigne l'histoire. Une telle tentative a été soldée par un échec cuisant qui frise l'absurde... Nous répétons encore une fois : l'usage du dialectal dans nos œuvres littéraires, les dénature beaucoup et n'est utile en rien. Il vaut mieux simplifier le dialogue pour qu'il soit plus proche du dialectal, sans y patauger. (...). Mettons donc fin, une fois pour toutes et à jamais, aux tentatives visant à donner vie au cadavre de notre dialectal. Car la cendre n'attise pas le feu. (pp. 149-150)

Une autre réaction négative, reproduite dans le même ouvrage, est celle d'une personne qui a requis l'anonymat dans le journal « Al-Ma°rifā » :

Ce qui plus est, c'est que le dialogue littéral local, reproduit par l'écrivain (entendons par là Emilie Nasrallah) entraîne une sorte de discrimination entre les différents usages régionaux de l'arabe. Par contre, la langue arabe standard rassemble et ne divise pas. Nous aurions donc aimé qu'Emilie Nasrallah transforme le dialectal en littéral... (p. 172)

Est-il vrai que la tentative d'insérer le dialectal dans le littéral d'un texte romanesque est 'un échec cuisant qui frise l'absurde' ? Est-il 'inutile de redonner vie au cadavre du dialectal' ? Est-il vrai que l'usage par un écrivain de son propre dialecte entraîne une sorte de 'discrimination' de sa part par rapport aux autres dialectes du monde arabe ?

Il faut, tout d'abord, se rendre à l'évidence que l'écriture en général et l'écriture littéraire en particulier, est un choix conscient et que, par le fait même, l'usage qu'un écrivain fait du dialectal est un choix conscient et délibéré : alors qu'un romancier, tel Rachid El-Da'if par exemple, n'a jamais eu recours au dialectal – comme par exemple dans « Le despote » (« al-Moustabbid »), un autre romancier, une autre romancière, telle Emilie Nasrallah, en fait usage dans les romans suivants : « Les oiseaux de septembre » (« Ṭûyûr 'aylûl »),

---

1 Ecrivain libanais réputé et journaliste à Dar As-Sayyâd.

« Le décollage à contrecourant » (« al-iqlâ'u 'aksi z-zaman »), « Les tisons endormis » (« al-jamr al-gâfi ») ; contrairement à d'autres écrits qu'elle a signés et que nous citons au hasard, tels que « L'otage » (« al-rahînat »), « Les étapes du départ » (« Maḥaṭâtu r-raḥîl ») et « Le moulin perdu » (aṭ-ṭâḥûna aḍ-ḍâ'i'a), où il n'est fait aucunement usage du dialectal.

A envisager le problème d'une manière quantitative et dans un cas particulier, comme celui des '*Oiseaux de septembre*', il est possible de dire que sur un corpus de 795 vocables qui constituent le lexique du roman en question, et qui comptent en tout et pour tout 11170 occurrences, nous n'avons repéré que 633 occurrences appartenant au dialectal (Chraim, 1979).

Un simple calcul du pourcentage :

$$633/11170 = 5.7\%$$

nous montre qu'une telle « infiltration » du dialectal dans le littéral romanesque est de l'ordre de 6% environ : mérite-t-elle donc une attitude négative aussi virulente que celle déjà mentionnée ?

N'avons-nous pas plutôt affaire à un phénomène « d'osmose et de diffusion » (entre guillemets) du dialectal, de l'ordre de 6%, dans une écriture soutenue qui ne perd rien de son charme, mais qui s'enrichit plutôt d'une pratique à laquelle recourt parfois spontanément le romancier arabe en général et libanais en particulier ?

Mais, voyons quelle forme prend cet usage du dialectal, à partir d'exemples précis, tirés du roman « *Le décollage à contrecourant* » ("الإقلاع عكس الزمن") en l'occurrence :

A vrai dire, cet usage du dialectal, prend toutes les formes de la communication interpersonnelle de la vie quotidienne. Nous en avons choisi, au hasard, trois spécimens que nous allons lire devant vous au fur et à mesure, avec l'accent approprié :

Le premier reproduit une scène qui se déroule aux Consulat du Canada, à Beyrouth, où l'un des protagonistes du roman « *Radwân Abou-Youssouf* », se rend pour demander un visa (pp. 7-17) :

« Le 'problème' a commencé au Consulat du Canada à Beyrouth. Ce fut le 2 septembre 1975 :

Il ne tarda pas à entendre un appel, tel celui d'un ami :

- Radwân Abu-Youssof !

Il cria à voix haute :

- Présent ; ici ; oui, Monsieur (littéralement : « mon oncle »). Je suis ici !

- Vous êtes Monsieur Radwân Abû Youssof ?

- Oui ! Je suis Abû Nabil !

La voix l'interrogea, d'un ton réprobateur :

- Abû Youssof ou Abû Nabil ?

- Les deux à la fois... Abû Youssof est mon nom de famille ; et Abû Nabil est mon surnom. Mon fils aîné a pour prénom Nabil. Que Dieu garde vos enfants et le garde...

- Etes-vous prêt à votre entrevue avec le Consul.

- Certainement ! Je suis prêt.

- Je vous en prie ! Entrez par cette porte, à gauche.

- Que Dieu vous comble de ses biens. Que Dieu vous donne longue vie ! Seul ?

- Oui ! la Secrétaire vous aidera/

- Comme Dieu le veut... Nous nous en remettons à Dieu.

La porte s'ouvrit de ses deux battants, si bien que Radwân fut paniqué. Un jeune homme aux cheveux blonds apparût et le scruta du regard pour quelques instants, avant de lui faire un signe pour entrer.

Il obéit docilement, tout en pensant : « Le jeu continue. Il reste encore des surprises. Aidez-moi, Seigneur Dieu !

Il n'a pas achevé sa phrase, quand une jeune fille, élégante, apparut à la porte, le salua et lui adressa la parole en arabe :

- Vous êtes Arabe, Madame ?

"بدأت المشكلة" في القنصلية الكندية في بيروت؛ كان اليوم الثاني من شهر أيلول عام ٥٧٩١ :

لم يلبث أن سمع نداءً وكأنه نداءً الحبيب:

- رضوان أبو يوسف!

رفع صوته وصاح:

- حاضر، هون. نعم، يا عمي، أنا هون!

- حضرتك رضوان أبو يوسف؟

ردَّ بحماسة:

- نعم، أنا أبو نبيل.

- سأله الصوت بلهجة مؤنثة:

- أبو يوسف، أم أبو نبيل؟

- الاثنان... أبو يوسف اسم العائلة، وأبو نبيل لقبني. ابني الأكبر اسمه نبيل، الله يخلي أولادك ويخليه...

- مستعد لمواجهة القنصل؟

- من كل بد. حاضر ومستعد.

- تفضل، ادخل من هذا الباب، إلى اليسار.

- كثر الله خيرك. الله يديمك. وحدي؟

- نعم، السكرتيرة تساعدك.

- مثل ما الله يريد... توكلنا على الله.

وفتح الباب على مضراعيه، فدعز رضوان. أطل شاب أشقر، تأمله لحظات قبل أن يشير إليه ليُدخل.

فأطاع صاغراً، وهو يفكر: "اللعبة لم تتم. ما زالت هناك مفاجآت. يا رب عونك!"

ولم يكمل الجملة؛ أطلت من الباب صبيبة أنيقة سلّمت عليه، وحاطبته بالعربية.

- بنت عرب، الست؟

<p>- <i>Je suis la Secrétaire du Consul. Parlez-vous anglais ou français ?</i></p> <p>- <i>Votre serviteur parle à peine l'arabe.</i></p> <p>- <i>Ne vous en faites pas. Je serai l'interprète, entre le Consul et vous. Veuillez m'accompagner. Merci d'avance, brave jeune fille.</i></p> <p>- <i>Sayyed Radwân, le Consul vous demande le but de votre voyage au Canada.</i></p> <p>- <i>Dites-lui : pour rendre visite aux jeunes gens.</i></p> <p>- <i>Qui sont les jeunes gens ?</i></p> <p>- <i>Mes enfants...</i></p> <p>- <i>Depuis combien d'années sont-ils au Canada ?</i></p> <p>- <i>Depuis un vingtaine d'années. Nabil a voyagé, à l'époque de la moisson. Il avait dix-sept ans. Il commença à faire appel à ses frères, l'un après l'autre.</i></p> <p>- <i>Le Consul vous demande : quelle est la durée de votre séjour au Canada ?</i></p> <p>- <i>Que Dieu le comble de biens... Les enfants ont dit : six mois.</i></p> <p>- <i>Le Consul vous demande : quelle sommes d'argent porterez-vous avec vous ?</i></p> <p>- <i>Grâce à Dieu, j'en aurai assez. Les enfants sont très généreux à mon égard.</i></p> <p>- <i>C'est bon. L'entrevue s'est terminée. Votre passeport est prêt.</i></p> <p><i>Que Dieu le rendre heureux. Qu'il en soit de même pour vous et pour tout le monde. »</i></p>	<p>- أنا سكرتيرة القنصل. هل تتكلم الإنكليزية، أو الفرنسية؟</p> <p>- محسوبك بالعربي مش مخلص.</p> <p>- ولا يهَمَك. سأكون الترجمان بينك وبين القنصل، تفضل معي.</p> <p>- مشكورة سلفا، يا بنت الحلال.</p> <p>- القنصل يسألك، سيد رضوان، ما غاية الرحلة إلى كندا؟ قولي له، لأزور الشباب.</p> <p>- من هم الشباب؟</p> <p>- أولادي...</p> <p>- من كم سنة في كندا؟</p> <p>- من عشرين سنة. سافر نبيل في أيام الحصيد، وكان عمره سبتعشر سنة. صار ياخذ اخوته الواح بعد الآخر.</p> <p>- القنصل يسألك: ما هي المدة التي ستقضيها في كندا؟</p> <p>- الله يوسع مطارحه... الأولاد قالوا ستة أشهر.</p> <p>- القنصل يسألك: ما هي كمية النقود التي تنقلها؟</p> <p>- من خير الله وخيره، فيه مال... الشباب مفضلين.</p> <p>- طيب، المقابلة انتهت. جواز سفرك حاضر.</p> <p>- الله يسعده ويسعدك، ويسعد جميع الناس.</p>
--	---

Le second, tiré du même roman, est celui d'une lettre adressée par un libanais émigré à sa femme, restée dans le pays (pages 191-192) :

<p>« 'Ibrāhīm Wākid'. Il est le premier libanais qui a foulé le sol de l'Île. Ce fut en 1885. [...] Originaire de « Rachayyā al-Wādī », il a laissé derrière lui une épouse et deux enfants qui attendaient son retour sain et sauf. Mais il n'a pas été de retour. Dix années plus tard, il a envoyé à son épouse la lettre suivante :</p>	<p>"إبراهيم واكد". أَوَّلُ لِنْبَانِيٍّ حَطَّ قَدَمُهُ فَوْقَ أَرْضِ الْجَزِيرَةِ. كَانَ ذَلِكَ عَامَ ٥٨٨١. [...] إبراهيم جاء من "راشيتا الوادي" وَخَلَّفَ زَوْجَةً وَوَلَدَيْنِ، يَنْتَظِرُونَ رُجُوعَهُ بِالسَّلَامَةِ. لَكِنَّهُ، لَمْ يَرْجِعْ. بَعْدَ عَشْرِ سِنِينَ، بَعَثَ إِلَى زَوْجَتِهِ الرِّسَالَةَ التَّالِيَةَ:</p>
<p>« Le Canada,</p>	<p>"عن كندا في ٧١ آذار غ.</p>
<p>17 mars...</p>	<p>"ابنة عمنا العزيزة،</p>
<p>« Ma chère épouse (litt. "la fille de notre oncle"),</p>	<p>من بُعد بعيد، وشوق ما عليه مزيد، أقبَل وجناتكم قبيلات الاشتياق، وأهديكم سلامي الوافر، انشالله تكونوا بكل خير جميعكم. من يَمْنَا بكل خير من كرم الرب الخايس علينا رؤياكم، ربنا يكرم بذلك وهو على كل شيء قدير. أفيدكم أننا رسلنا لكم تحرير مُسَوَّك وفيه بوليصا في اسمكم قيمة ثلاثون ليرة إنكليزية. انشالله تكون وصلتكم. وطلبنا منكم الافادي قدر ايش عليكم دين ورهن ولمان، فيدوننا حرفيتا ونحن يعون الله مستعدين ان نوفي كل من سلفكم ولا ننسى فضلوا إلى الأبد، ذلك ان مرادنا تآتوا إلى عندنا، ونحن راسلين لكم كامل الأوراق والنفقات. وفيدوننا من أول البلد إلى آخره، مان مات، ومان بعدو طيب، لأن منحج نعرف. تاريخ البوليصا ٧١ شباط غربي. الشغل مليح جدا والصحة جيدي. كونو بكل راحا من يَمْنَا. اهدو سلامنا لكل من يسأل عَنَّا جميع. ومنا قبلت وجناتكم ودمتم.</p>
<p>Votre époux (= le fils de votre oncle) qui a envie de vous voir:</p>	<p>ابن عمكم المشتاق لرؤياكم</p>
<p>Ibrāhīm Wāked ». »</p>	<p>إبراهيم واكد"</p>

Le troisième, du même roman, reproduit intégralement une chanson (une sorte de رَدِّه) du folklore libanais, et plus exactement du Zajal, entamée par des émigrés réunis lors d'une soirée d'hiver, à Halifax (page 246-248) :

<p>« Les yeux de Râgî affichèrent un rire qui se propagea dans tous les traits de son visage. Maggi se mit alors à entonner la chanson suivante et lui de l'accompagner en fredonnant :</p> <p style="text-align: center;">« Malheur à moi ! La passion me rend malade. Mes jours sont écourtés Par les chagrins d'amour. Oh ! Mes amis ! Si vous connaissiez mon malheur, Vous pleureriez mon malheur, Au cas où les pleurs seraient utiles ».</p>	<p>صَحَّكَتْ عَيْنَا رَاجِي، قَبْلَ أَنْ تَنْفَسِي الصَّحْكَةُ فِي سَائِرِ مَعَالِمِ وَجْهِهِ، وَبَدَأَتْ مَآغِي تُرْتَدِّحُ، فَرَأَفَتْهَا مُنْعَمًا:</p> <p style="text-align: center;">"ويلي من الغرام مُسبب السقام. قَصْرَتْ أَيامي لواعج الهوى. آه يا أصحابي، لو بتعلموا مُصابي، بتبكو على عذابي، لو بينفع البكاء".</p>
---	--

Le même scénario se répète dans « *Le feu couve sous la cendre* » ("الجمر الغافي"), avec la particularité que notre romancière a reproduit tout le dialectal en *bold*.

Elle veut non pas tellement refléter une sorte de couleur locale qui caractérise une région du Liban, le Sud en l'occurrence ; elle cherche plutôt à conserver la « couleur locale linguistique », qui tend à disparaître peu à peu de notre langage quotidien. Et C'est là tout son mérite.

Il s'agit de toutes les formes qu'un tel usage prend : à commencer par les proverbes reflétant une sagesse populaire séculaire :

<p>«- Ainsi rentrerai-je, l'esprit tranquille (litt. La main dans de l'eau froide), Mon oncle. - La femme (litt. Eve), mon fils, apprend dès sa naissance (litt. Dans le ventre de sa mère), la fourberie et la malignité. - Si tu veux connaître leurs secrets, interroge leurs jeunes enfants. »</p>	<p>- هيك، بروح، وإيدي ب مي ياردة، يا خال (١٤) - حوّا، يا إبي... من بطن أمها بتتعلّم المكر والدهاء (٧٤) - بدك تعرف اسرارهم اسأل صغارهم (٤٥)</p>
--	--

Il s'agit aussi tout au long du roman du recours à des expressions figées typiques :

<p>« - Oh ! Oh ! Fais attention, mon garçon ; n'oublie pas le passé. Dorénavant millionnaire, Nazhâ est de retour au pays. Elle est armée de tout son charme et ses atouts. Fais attention.</p> <p>- Abdallah est décédé ; il lui a laissé toute la charge.</p> <p>- Il est resté alité pendant quinze jours, immobile (litt. Sans sa main, ni son pied. »</p>	<p>- أوه! أوه! انتبه يا صبي، ولا تنسى الماضي. نزهة رجعت مليونيرة. رجعت بكل العدة والعتاد. انتبه. (٨٣)</p> <p>- عبد الله رحل، وترك الحمل عليها. (٩٣)</p> <p>- بقي خمستعشر يوم ملقوح، لا من إيدو ولا من إجرؤ. (٥٥)</p>
--	--

Sans oublier les emprunts à l'anglais "أولد كونتري" (« *Old country* »), page 42, les formules de politesses "بمسكك بالخير، ياختي أولماظ / الله يسعد" « *Bonsoir ! ma sœur Olmâz/Bonsoir ! Merci* ») page 57, les allusions aux habitudes religieuses des habitants du village "أمه نذرت تمشي حافية، مع" « *Sa mère a fait le vœu d'aller pied-nu, avec un sac d'encens et paquet de bougies, au cas où il serait guéri* »), p. 55.

Tous ces exemples peuvent être multipliés indéfiniment. Mais au lieu qu'ils soient consignés, comme cela est de mise, dans des dictionnaires appropriés, consultables par tel ou tel chercheur animé par une curiosité scientifique et anthropologique, Emilie Nasrallah a voulu les intégrer à la vie du roman, comme dans l'exemple suivant, choisi du même roman « *Le feu qui couve sous la cendre* », page 7 et suivantes, où elle décrit le retour dans son village natal d'une jeune femme émigrée aux Etats-Unis, quelques années auparavant:

<p>“Quand la voiture américaine de luxe arriva sur la place de ‘Jourat as-Sindiyan’ [...], les enfants se mirent debout sur les deux côtés de la route, dans une attitude d’expectative et de surprise [...]. Leur « chef » Stéphan dit alors, pour commenter ce qu’il voyait :</p> <p>- Je n’ai jamais vu une voiture pareille... Ah ! putain ! Elle se faufile comme le serpent...</p> <p>La surprise a quintuplé, quand ils ont remarqué qu’une Dame étrangère, inconnue à « Jourat », était assise sur la banquette arrière de la voiture. Elle était coiffée d’un chapeau qui dévoilait son identité : une Américaine.</p> <p>- Garons ! Où se trouve la maison d’as-Salamouni ? Savez-vous me conduire chez Gibrân as-Salamouni ?</p> <p>- Bien sûr ! Sa maison se trouve au bout du village. Elle borde la place publique. Elle est la seule... maison de tuiles rouges.</p> <p>A ce stade, Stéphan est intervenu :</p> <p>Toi ! Garçon ! Râgî... Monte avec la Dame. »</p>	<p>”حِينَ وَصَلَتِ السَّيَّارَةُ الْأَمْرِيكِيَّةُ الْفَخْمَةَ إِلَى سَاحَةِ ”جَوْرَةَ السَّنْدِيَّانِ“ [...] وَقَفَّ الْأَوْلَادُ عَلَى جَانِبَيْ الطَّرِيقِ فِي حَالَةِ تَرْقُبٍ وَدَهْشَةٍ [...] . قَالَ زَعِيمُهُمْ، اسْطِفَان، مُعَلِّقًا عَلَى مَا يَرَى:</p> <p>- بُزْمَانُو مَا شَفْنَا مِثْلَ هَالسَيَّارَةِ... يَفْضَحُ حَرِيْشًا، بِتَمَلِّ مِثْلَ الْحَيَّةِ... .</p> <p>وَتَضَاعَفَتِ الدَّهْشَةُ، عِنْدَمَا لَاحِظُوا سَيِّدَةً غَرِيْبَةً عَنِ ”الْجَوْرَةِ“، تَجَلِّسُ فِي الْمَقْعَدِ الْخَلْفِيِّ مِنَ السَّيَّارَةِ، وَقَدْ ارْتَدَّتْ قُبْعَةً تُبْرِزُ هُوَيْتَهَا: أَمْرِيكَانِيَّة.</p> <p>- وَيْنِ بَيْتِ السَّلْمُونِيِّ، يَا وُلَاد. بُتَعْرِفُوا تَدَلُونِي عَلَى بَيْتِ جِبْرَانَ السَّلْمُونِيِّ.</p> <p>- طَبْعًا... يَبْتُو بِآخِرِ الْبَلَدِ. عَلَى كَنْفِ السَّاحَةِ، مَا فِيهِ غَيْرُو... بَيْتِ الْقَرْمِيدِ الْأَحْمَرِ</p> <p>وَهُنَا تَدَخَّلَ اسْطِفَان:</p> <p>- أَنْتَ، يَا وَلَدِ، يَا رَاجِي... اطَّلِعْ مَعَ السَّتِ.”</p>
--	--

Arrivés à ce stade de notre démonstration, il serait légitime de nous interroger sur le sort qui pourrait être réservé au dialectal, lors de la traduction d’un roman tel « *Les Oiseaux de septembre* » que nous avons déjà rendu en français ; d’autant que la limite entre le dialectal et le littéral se réduit parfois à un seul mot, un indice en quelque sorte, qui module la phrase ou le paragraphe et en impose leur lecture avec un accent populaire.

C’est ainsi, que la phrase suivante du « *Décollage à contretemps* », page 205, est considérée comme appartenant au registre dialectal, du seul fait de la présence de l’apostrophe populaire suivante "يا حَيِّي":

"من كان يصدِّق، يا رضوان، يا حَيِّي، اننا تلتقي في هذه الجزيرة، وفي رحلة صيد، مثل أيام زمان؟ سقى الله أيام زمان"

(« *Qui pouvait croire, ô Radwân, mon pote, que nous allions nous rencontrer sur cette île, à l’occasion du partie de chasse, comme autrefois ? Mais où sont ces jours d’autrefois ?* »)

Il suffit de supprimer artificiellement et intentionnellement cet « indice » pour que la phrase reprenne son registre littéral :

"*مَنْ كَانَ يُصَدِّقُ، يَا رَضْوَانُ، أَنَّنَا تَلْتَقِي فِي هَذِهِ الْجَزِيرَةِ، وَفِي رِحْلَةِ صَيْدٍ، مِثْلُ أَيَّامِ زَمَانٍ؟ سَقَى اللَّهُ أَيَّامَ زَمَانٍ"

(« *Qui pouvait croire, ô Radwân, que nous allions nous rencontrer sur cette île, à l'occasion du partie de chasse, comme autrefois ? Mais où sont ces jours d'autrefois ?* »)

Que resterait-il, donc, d'une telle dichotomie, lors de la traduction et quelle perte serait-elle essuyée par le texte original, si le traducteur n'en tient pas compte ?

Nous l'avouons, immédiatement : c'est à tort ou à raison, que nous n'avons cherché, en aucune manière, à refléter dans la version française une telle différence dichotomique entre le dialectal et le littéral.

Quand nous lisons par exemple dans le texte arabe, pages 78-80 :

"كَانَ أَبُو رَاجِي مُنْبَهَ الْقَرْيَةِ.

[...]

"يُعْطِيكَ الْعَافِيَةَ، عَمَّ أَبُو رَاجِي!"

تَلَقَّتْ وَقَدْ حَفَّتْهُ الصَّوْتُ: "أَهْلًا بِالصَّبَايَا الْحَلْوِينَ!"

[...]

لَكَرْتَنِي مِرْسَالٌ لِأُبْدَأَ بِالْكَلَامِ [...]: "مَا كُنْتُ بِالْقُدَّاسِ الْيَوْمِ؟"

وَجَاءَنِي جَوَائِبُهُ زَفْرَةً عَمِيقَةً: "الصَّلَاةُ لِلصَّبَايَا وَالشَّبَابِ... نَحْنَا وَلَّتْ أَيَامُنَا يَا بِنْتِي... هَيْدِي أَيَامِكُمْ. الْحَاضِرُ وَالْغَدُ بَيْنَ إِيْدِيكُمْ... وَأَنَا مَا بِقَالِي غَيْرِ هَيْدِي...". ورفع حفنة من تراب [...] .

Notre traduction française a été la suivante :

« *Abû-Râgî était le réveil du village.*

[...]

« *[Que Dieu] te donne bonne santé, oncle Abû-Râgî !* »

Il se retourna, surpris par notre voix : « Soyez les bienvenues, jolies filles ! »

[...]

Mirsâl me poussa du coude pour que je commence à parler avec lui. [...]

– *Tu n'étais pas à la messe aujourd'hui ?* »

Sa réponse m'arriva avec un profond soupir :

– *La prière, c'est pour les jeunes filles et les jeunes gens... Nous, nos jours ont passé, ma fille... Ce sont vos jours à vous. Le présent et l'avenir sont entre vos mains. Moi, je n'ai plus que celle-ci...* »

Il leva entre ses mains une poignée de terre [...] »

De même, pour ce qui suit, à la page 123, et qui met en scène les adieux d'un jeune homme, Râgî, à son père et aux habitants du village, avant son départ pour l'étranger :

"حِينَ أَطَلَّ، يُتَسَبَّحُ وَالِدُهُ بِسَاعِدِهِ الْأَيْمَنِ، ارْتَفَعَتْ إِلَيْهِ الْأَبْصَارُ، وَسَمِعَتْ شَهَقَاتٍ كَثِيرَةً تَخْتَبِئُ فِي صُدُورِ النِّسَاءِ:"

"سَلِّمْ عَلَيْهِنِ يَا رَاجِي..."

"قُلْ لِأَبُو دَيْبٍ يَذْكُرُنَا. مَا عَادَ كَتَبَ مِنْ زَمَانٍ"

"اللَّهُ يَكُونُ مَعَكَ يَا ابْنِي. كُونَ قَدْ حَالَكَ فِي الْعَرَبِ"

"الْعَرَبِ لِلرِّجَالِ. شَدَّ حَيْلِكَ. ادْخُلْ لَهُ يَا أَبُو رَاجِي. صَلِّ حَتَّى اللَّهُ يُوقِفُو..."

Notre traduction fut la suivante :

« *Quand [Râgî] se montra, son père lui tenant le bras, les regards se levèrent vers lui ; et on entendit bien des sanglots s'étranger dans la gorge des femmes.*

« *Porte-leur nos salutations, Râgî... »*

« *Dis à Abû-Dîb qu'il se souviene de nous. Il n'a plus écrit depuis longtemps »*

« *Dieu soit avec toi, mon fils. Sois courageux dans l'exil »*

« *L'exil est pour les hommes. Aie du courage. Invoque pour lui [le nom de Dieu], Abû-Râgî. Prie pour que Dieu l'aide ».*

C'est délibérément que nous n'avons pas voulu rendre notre dialectal libanais, par un patois quelconque du midi de la France par exemple. Nous estimons en effet, que la relation entre le dialectal et l'arabe littéral est tout à fait différente, à tous les points de vue, de la relation qui pourrait lier le français, langue nationale, à n'importe quelle autre parler local employé par une communauté généralement rurale et restreinte.

A cet effet, André Roman, affirme que :

La langue du Coran, étant « pensée » comme une langue immuable [...], les changements de la vie quotidienne devaient être pris en compte dans chacune des régions du monde arabe ou arabisé, par une autre langue issue de telle ou telle langue tribale d'Arabie, au hasard de l'histoire et qui, elle, épousait son temps et avec le passage du temps, allait se différenciant toujours davantage de la koinè arabe, du fait des circonstances et des expériences qui lui étaient propres. Les langues régionales ainsi produites sont devenues les « dialectes », des langues

du domaine arabe mais qui ne sont pas l'arabe, qui diffèrent de l'arabe par l'organisation de leurs syllabes, de leurs formes, de leur syntaxe » (2001, p. 684)

Tout au long de notre démonstration, notre unique souci fut de déterminer si un tel usage du dialectal dans la production romanesque arabe constitue une sorte d'« infiltration » spontanée dans une écriture soutenue, ou bien une pratique à laquelle recourt systématiquement un certain nombre de romanciers et romancières arabes, libanais en l'occurrence. Pour tenter d'élucider une telle question, nous avons parcouru, à tout hasard, quelques romans d'Emilie Nasrallah, précisément : « *Les oiseaux de septembre* » (طيور أيلول), « *Le décollage à contrecourant* » (الاقلاع عكس الزمن) et « *Le feu qui couve sous la cendre* » (الجمر الغافي). Nous en avons lu quelques extraits, pour vous donner une idée plus ou moins précise d'un tel usage.

Nous nous sommes fixés ainsi un triple objectif :

1. Elucider la ou les fonctions d'un tel usage dans l'élaboration du roman, à savoir la conservation d'un patrimoine sociolinguistique qui risque de se perdre au fur et à mesure de l'évolution de nos habitudes langagières.
2. Calculer, à partir d'un corpus bien délimité – celui du roman des « *Oiseaux de septembre* », les proportions d'un tel lexique de la °amiyya, par rapport à l'ensemble du lexique du roman en question.
3. Sonder le sort réservé à la °amiyya, lors de la traduction d'un roman tel que ceux déjà cités, en français notamment.

Comme nous en sommes tous conscients, il est impossible, bien entendu, d'élucider une telle problématique, à l'occasion d'une seule intervention ou à partir d'un seul corpus, celui d'Emilie Nasrallah. Cependant, notre tentative doit être un appel lancé à tous les chercheurs en la matière, pour qu'ils s'engagent sur une telle piste qui pourrait les mener – pourquoi pas ! – à explorer un tel usage plus ou moins original dans l'ensemble de la production romanesque actuelle dans le monde arabe.

RÉFÉRENCES

Sources

المراجع العربية

- نصر الله، ا. (١٩٦٧). طيور أيلول (الطبعة الثانية). بيروت لبنان: دار المكشوف.
- نصر الله، ا. (١٩٨١). الإقلاع عكس الزمن. بيروت: مؤسسة نوفل.
- نصر الله، ا. (١٩٩٥). الجمر الغافي. بيروت: نوفل.

المراجع الأجنبية

- Chraim, J. (1979). « *Les oiseaux de septembre* », d'Emilie Nasrallah : introduction – étude stylistique – traduction – lexique de concordances. Tomes I et II. (Thèse de doctorat non publiée). Université de Provence – Centre d'Aix, Aix-en-Provence.
- Roman, A. (2001). *Systématique de la langue arabe : le binarisme – la phrase – les faits de style – l'évolution de la langue*. 2 volumes. Kaslik : PUSEK.

المراجع العربية

- الشيخ، ح. (٢٠٠٩). حكاية زهرة (الطبعة الخامسة). بيروت – لبنان: دار الآداب للتوزيع والنشر.
- الضعيف، ر. (٢٠٠١). المستبدّ (الطبعة الثانية). بيروت – لبنان: رياض الريس للكتاب والنشر.
- نصر الله، ا. (٢٠٠٥). عن طيور أيلول. بيروت لبنان: الدار العربية للعلوم.

ANNEXE

Lexique des occurrences du dialectal, repérées dans les « Oiseaux de septembre » d'Emilie Nasrallah

P./L.	Remarques	Occurrences	Traduction	Racine/ Formes
				ء خ ذ
85/5		خذوا (مُنَى معكم)	Emmener	أخذ
143/3		(إذا بعث) ياخذك (بتسافر؟)	Chercher	
109/11		بياخدو (أحلى بنات)	Prendre	
				ء خ ر
180/13		(هيدي) آخرّة (كل حرمة)	Destination	آخرّة ج أواخر
191/11		(الجواز) آخرّة (كل بنت)		
				ء خ و
41/5		(شوف) يا ختي (بو الياس)	Frère	*خَيّ
143/1		(الله كريم) يا ختي		
109/10		"يا ختي"	Mon vieux !	
152/2		يا أختي	sœur	أُخْتُ ج أخوات
190/10		(انتِ مثل) أخت		
				ء ك ل
61/10		(كل انسان) بياكل نصيبه	Avoir	أكل
				ء ل هـ
61/9		(مثل ما) الله (بيريد)	Dieu	الله
91/6		الله (يوفقك)		
181/17		الله (يهتليك يا عم)		
123/7		الله (يكون معك)		
123/10		(حتى) الله (يوفقو)		
138/6		الله (يستر عا بنات الناس)		
181/14		الله (كريم)		
191/1		الله (معك)		
191/18		(مثل ما) الله (بيريد)		

191/18		الله (مَجْلِيه لِأَهْلُو)		
109/12		والله (يا شيخ)	Eh bien !	
109/12		والله (الحق مع راجي)		
97/12		يا الله (ارتاح بو راجي)	Ô mon Dieu !	
110/7		يا الله		
135/8		والله (أشرف لها أن تموت)		
121/6		انشا الله	S'il plaît à Dieu	
181/16		انشا الله (بنتهي)		
207/15		انشا الله (بنتهي)		
143/5		والله (ما بعرف)	Dieu !	
182/4		(نشكر) الله	Dieu merci !	
190/6		(رزق) الله (عا أيام زمان)	Ah ! le bon vieux temps !	
206/8		(رزق) الله (عا أيام زمان)		
				ء م ي ر ك ا
96/12		الحياة في أميركا غير هون	Amérique	أميركا
180/15		بنت وحيدة بيعتوها عا أميركا		
62/17		أميركاني (... وعي)	Libanais américain	أميركاني
182/16		(صار) أميركاني		
				ء ن س
61/9		كل انسان بياكل نصيبه	Être humain	انسان
				ب د د
95/15		(ما بدّي (ابني يدفن حياته هون)	Vouloir	بدّي [ي]
96/13		بدّي (ياك تسافر)		
184/7		بدنا (شي بنت حلال)		
				ي د ل
110/7-6		(أن) تُبَدِّلُ (كلّ عقد مع تبديل ثيابها)	Changer	بَدِّلُ
110/7-6		(أن) تُبَدِّلُ (كلّ عقد مع تبديل ثيابها)	Changer	تبديل
				ب ر ح
96/11		(تعب) مبارح (كفاية)	Hier	*مبارح

				ب ر ك
28/9		(تفضّل يا راجي)بارك	Invoquer le nom de Dieu	بارك
182/6		البركة (بمّة الشباب)	Bénédictio(n)/Béni(e)	بركة
181/15		مبوك (يا مرسال)	Félicitations	مبوك
				ب س ت ن
152/4		(شافوهن كمان) بيستان (بو الياس)	Jardin	بيستان ج بساتين
				ب س ط
144/4		بسطة (يا بو راجي)	Ça ne fait rien !	بسطة/بسطة
182/4		(نشكر الله) مبسوط	Content	مبسوط
		(عسا) مبسوطين		
191/5				ب ص ر
41/4		(يرفع) بصرو (لوجه مرهم)	Regard	بصر
				ب ع ت (= ث)
143/3		(إذا) بعث (ياخذك بتسافر)	Envoyer	بعث (= بعث)
180/15		(بنت وحيدة) بيعتوها (عا أميركا)		
194/3		(أم سليم) باعتي (تطلبك لإنها)	Envoyer	باعث (= باعث)
				ي ع د
96/13		(حتى) تبعد (عن قساوة العيش)	S'éloigner	بعُد
				ب ق ي
91/8		ابق (اذكرنا في ملكوتك)	Continuer (à, de)	بقي / ابقى
80/6		(أنا ما) بقالي (غير هيدي)	Rester (à)	
85/15		ابقو شرفونا	Etre honoré d'une visite	
138/4		ما بقى تنهدّا	Ne...plus	
				ب ك ر
201/8	19	(اللي بيحي اليوم ما بيحي) بكرا	Demain	* بكرا

				ب ل د
184/7		(بتعريف بنات) البلد	Pays	بلد/بلاد
				ب ل ش
221/12		(بنتك) بلّشت (تعرف قيمة الرجال)	Commencer	*بلّش
221/15		بلّشت (تمثل دزرها)		
				ب ن ي
95/15		(ما بدّي) ابني (يدفن حياته هون)	Fils	ابن ج بنون - أبناء
96/13		(الحياة في أميركا غير هون) يا ابني		
123/7		(الله يكون معك) يا ابني		
194/3		(أم سليم باعني تطلبك) لابنها		
91/6		(راح نستفقدلك كثير) يا ابني	Enfant	
35/5		البنات (الشريفة لا تعاشر الشباب)	(Jeune) fille	بنت وابنة ج بنات
41/4		(حتى أعطيه) بنتي		
41/12		(يترك) بنات (الناس)		
80/5		"يا بنتي"		
85/2		(رني الكلبسات ضروري لكل) بنت		
102/3		(لا تخافي) يا بنتي		
102/15		(لا تخافي) يا بنتي		
109/5		يا بنتي		
109/11		(أحلي) بنات (الضيعة)		
135/13		بنات (اليوم ما عادو يتهدوا)		
138/3		بنت "بوهاني" شو عا بالها)		
138/6		(الله يستر عا) بنات (الناس)		
152/5		البنات (ما بتعطي حرية)		
180/13		يا بنتي		
180/15		بنت (وحيدة بيعتوها عا أميركا)		

182/4		(نشكر الله) يا بنتي		
182/5		(ما عدنا نشوف) يا بنتي		
185/11		(أخلاقو مثل) البنات		
184/7		(أنت بتعرفي) بنات (البلد)		
184/7		(بدنا شي) بنت (حلال)		
189/7		(هيدي) بنت (عاقلة)		
191/11		(الجواز آخرة كل) بنت		
192/6		البنات (ما بينعطو ريق حلو)		
192/7		(ما تَحَلَّوْا) بنت (صغيرة تتحكم برفابكم)		
192/12		(شوفي) البنت (شو بتقول)		
192/15		(أمتين كان) البنت (لها رأي)		
192/15		(كنا) بنات (وجوزونا أهلنا)		
193/17		يا بنتي (، صار لازم [...])		
194/4		(شو قولك) يا بنتي		
221/12		بنتك (بلشت تعرف قيمة الرجال)		
61/14		(رشي شوية) بودره	Poudre	بودره
				ب و ل
60/16		بالك (مشغول)	Esprit	بال
138/3		(بنت بو هاني) شو عا بالها	Ne se soucier de rien	
				ب ي ت
191/10		(إنت بتعرفي غيرتي) عا بيتكم	Maison	بيت ج بيوت
				ب ي ن
191/3		إلو زمان هالقمر ما بان	Ça fait longtemps qu'on t'a pas vu	بان
41/12		يترك بنات الناس	(Dé)laisser	ت ر ك
91/17		(حرام) تترك أبوك		
96/11		أترکه (يادرس شوية)		
124/12		اتركه		
143/3		(مش معقول) يتركك		

188/1		اتركه		
193/11		اتركي (الشغل)		
				ت ع ب
96/11		تعب (مبارح كفاية)	Se fatiguer	تَعِبَ
				ج د د
138/4		كل يوم) فستان جديد	Nouveau	جديد
				ج ر ء
135/14		ما كئا نتجرأ (نفتح سيرة الحب)	Oser	تجرأ
				ج ن ب
63/6		(قربي) لجنبي (يا حلوي)	S'approcher de	جَنَّبَ
				ج ن ن
40/9		(راح) يجنّ	Devenir four	جُنِنَ
				ج ه ز
189/12		(أنا بكفل إنه) بجهزها	Fournir la garde-robe	جَهَّزَ
				ج و ب
194/3		(ما حبيننا) نجابوب	Répondre	جابوب
				ج و ز
144/4		بيجوز (أشغال راحي ما بسمحلوا يكتب)	Peut-être	جاب
40/2		(معقول) بيجوزها لفواز؟)	Marier	جوزَ
40/16		(لو كنت مطرحو) بجوزهن (وبستريح)		
180/9		(عرفت كيف) تجوزها (بكير)		
188/1		(حليتنا) نجوزو		
192/15		جوزونا (أهلنا)		
180/13		الجواز (سترة)	Mariage	جواز
191/11		الجواز (آخرة كل بنت)		
191/11		الجواز (سترة)		

				ج ي ء
108/16	أجاها (السعد)	Venir		* أجا/ يجي
201/8	(اللي) بيحي (اليوم) ما بيحي (بكر)			
60/1	(شو قولك) جايي (العريس) ؟	Se présenter		* جايي/بيحي
				ح ب ب
41/8	ولكنه) يجيها (ومريم) بتحتو	Aimer		أحبّ
41/10	كلب مثل حيدا بيعرف) يحبّ			
133/16	(بجلا) بتحب (كمال)			
191/13	(ما) حيينا (نجاوب)	vouloir		
41/10	حبّ؟	Amour		حبّ
135/15	(نفتح سيرة) الحبّ			
191/11	(بتعري) محبتي (لنحي)	Affection		محبة
191/13	(ما عتا شك) بمحبتك			
116/12	(أنت عروس يا) حبيبي	Bien-aimé(é)e		حبيب/حبيبة/أحباء
				ح ج ب
61/14	(رتي) حواجبك	Sourcil		حاجب/حواجب
				ح د د
142/17	(كل شي إلو) حدّ	Limite(s)		حدّ/حدودّ
				ح ر ر
152/5	(البنات ما بتنعطي) حرية	Liberté		حرية
				ح م م
180/13	(هيدي آخرة كل) حرمة	Femme		حرمة/حرّم
91/17	حرام (تترك أبوك)	Etre défendu		حرّم
124/13	حرام (عليك)	C'est mal à toi		
				ح س ن
40/9	(ما بشوف إتها) أحسن (مّو)	Meilleur		أحسن

85/1		(مين ييطبخ) أحسن		
				ح ص ص
167/18		(احرقني) حصّ (ملح)	Morceau	حصّ
				ح ض ر
80/5		الحاضر (والغديين أيدكم)	Présent (le -)	حاضر
				ح ط ط
110/4		حُطّي (عقدين سوا)	Mettre	* حطّ
				ح ظ ظ
40/12		(من) حطّ (أمو إنها ماتت قبل...)	Chance	حطّ
108/16		(ليلي) محظوظة	Chanceux	محظوظ/محظوظة
				ح ق ق
102/4		(مش كلّ الأحلام) بتتحقّق	Se réaliser	تحقّق
40/15		(أنا ما بشوف) الحقّ على (بو مريم)	Ne pas avoir raison	الحقّ على
109/12	C'est l'environnement qui nous fait passer du registre de la langue écrite à la langue parlée.	الحقّ مع راجي	Avoir raison	الحقّ مع
				ح ك م
192/7		(بنت صغيرة) تنحكّم (برقابكم)	Gouverner	نحكّم
				ح ك ي
40/8		(لازم حدن) يحكي	Parler	حكي
192/1		(أنا ما بقدر) إحكي		
				ح ل ق
110/3		(لبسوها) الحلق	Boucle d'oreille	حلق
				ح ل ل
184/8		(بدنا شي بنت) حلال	Respectable	حلال

				ح ل م
102/3		(مش كل) الأحلام (بتتحقق)	Rêve	حلم
102/14		الأحلام (ما بتعني شي)		
				ح ل و
207/14		(شو) هالحلو	Joli	حلو- حلوة
63/6		(قري بليني يا) حلوي	Belle demoiselle	
192/6		(ما بينعطو ريق) حلو	(Donner) trop de liberté	(ريق) حلو
109/11		(بياخدوا) أحلى (بنات الضيعة)	La plus jolie	أحلى
189/9		(بخلا) أحلى (الموجود)	Meilleur	
				ح ل ي
109/10		(الدولارات وحدها) بتحلّي	Embellir	حلّي
				ح م ر
61/16		(شو بك) احمرّت	Rougir	احمرّ
110/14		الحمرة (ما بتروح معالفستان)	Rouge à lèvres	حمرة
				ح و ل
123/7	Même dans la langue parlée, il existe des expressions idiomatiques	(كون) قد حالك (في الغربة)	(Sois) courageux	حال
189/12		أحواله (مليحة)	Affaires	(حال-) أحوال
123/9		(شدّ) حيلك	Courage	حيل
				ح ي ر
60/17		(فيه قضية) محيرتك	Rendre perplexe	محير- محيرة
				ح ي ي
135/15		(لا) تستحي (يا مني)	Avoir honte	استحي
135/15		(ما عاد حدن) يستحي		
95/16		(يدفن) حياته (هون)	Vie	حياة
96/12		الحياة (في أميركا غير هون)		

				خ ب ء
61/6		(ما عاد في لزوم) تَحَبُّو (شي)	Cacher	خَبَأَ
				خ ب ر
146/4		(يا ويلنا من) أخبار (الغربة)	Nouvelle (s)	خبر-أخبار
182/2		(شو) أخبار (راجي)		
				خ ب ز
85/4		(ليش ما بتعلمي مني العجيين) والخبز	Cuire le pain	خبز
				خ ر ب
192/15	On a recours à la langue vernaculaire, quand il s'agit d'émettre des dictons, des proverbes, etc.	(ما) حرب (الكون غير لما صار للمرا كلام)	S'écrouler	حرب
152/2		(كانت معه في) الخربه	Maison en ruines	خربة-خرب
				خ ر ج
184/6		(هالصبي صار) خرج (الزواج)	Etre en âge de	خرج
				خ ر ق
167/17	Sur le plan statistique, l'usage du dialectal est relativement faible par rapport à la langue soutenue. Cependant, il exerce une sorte d'osmose et de diffusion donnant l'impression qu'il est fortement présent dans tout le roman.	(سمي لي على) خِرْقَة (بالزيت)	Chiffon	خِرْقَة-خرق
				خ س ر
24/6		(علموها) بتخسروها	Perdre	خسر
				خ ط ب
108/13		(رج) يخطب (ليلى)	Se fiancer avec	خطب
200/8		(شو ناظرة ما) بتخطبي (منى)	Fiancer	خطب

				خ ط ر
183/3		بخطرك	Au revoir	خطار-خطاطر
				خ ل ق
189/7	Même en dialectal, le principe de la polysémie est réellement attesté.	كأها خلقت (من شان سليم)	Créer	خَلَقَ
226/7		بنتك خلقت (لتسكن المدينة)	Etre fait pour	
185/10		أخلاقو مثل (البنات)	Caractère	خُلُقْ-أخلاقْ
				خ ل و
110/15		خَلِّي (شعرها عالكتاف)	Laisser	خَلِّي
192/7		(ما) تَخَلَّوْا (بنت صغيرة تتحكم برفاقكم)		
185/8		(الله) يَخَلِّي (ولاد الناس) ويَخَلِّيهِ	Garder	
191/18		(الله) يَخَلِّيهِ (لأهلوا)		
192/1		(الله) يَخَلِّي (كل ولاد الناس)		
188/1	Les règles orthographiques et grammaticales ne sont pas tellement strictes en dialectal.	خَلِينَا (مَجُوزُوا)	Donner la possibilité	
				خ ن ق
178/5		(بجلا) تَخَانَقْت (مع سليم)	Se disputer	تَخَانَقْ
				خ و ف
102/3		(لا) تَخَافِي (يا بنتي)	Avoir peur	خَاف
102/14		(لا) تَخَافِي (يا بنتي)		
				خ ي ط
85/2		(ربي) الكلسات ضروري لكل بنت... والخياطة	Couture	خِيَاطَة
				د ب ر
91/5		(شو؟) دَبَّرْت (الناولون؟)	Se procurer quelque chose	دَبَّر

184/6		دَبَرِينَا (يا حَيَّة)	Faire quelque chose à quelqu'un	
192/16		أَنَا بَعْرِفُ بِرَّهَا	Prendre quelqu'un	
180/16		هَيْدَا كَلُّو دَبَّارَ (عَمَّتْهَا)	Trame- Tramer	دَبَّارَ
				د خ ل
109/4		دَحَلَّكَ (شو الدنيا بالمال)	Dis donc !	دَحَلَّكَ
143/3		دَحَلَّكَ إِذَا بَعْتَ يَخَادَكَ بِتَسَافِرِ		
180/14		دَحَلَّكَ، (شو صاير عليهن)		
201/7		دَحَلَّكَ (شو ناطرة)		
91/17		دَحَلَّكَ (يا راجي)		
				د رس
96/11	Le verbe appartient aux deux registres. C'est l'environnement linguistique qui décide de l'un ou de l'autre	(اتركه) يدرس (شويَّة)	Etudier	دَرَسَ
				د ر ي
108/11		مدري مين	L'on ne sait qui ?	مدري
				د ع و
123/9		ادْعُ (له يا أبو راجي)	Invoquer le nom de Dieu	دعا
				د ل ل
109/5		(عجوز) يدلّل (ولا شاب يهين)	Choyer	دلّل
				د ن ي
109/4		(شو) الدنيا (بالمال)	Le monde	دُنْيَا ج دُنِّي
143/6		(ما عدت أعرف شي بها) الدُّنْيَا		
185/7		(شو إلى بما) الدُّنْيَا (غير سليم)		
				د و ر

221/15	C'est un indice, dans l'environnement phrastique (بَلَشْ) qui détermine que c'est du dialectal	(بَلَشْت تَمَّال دور (أمها)	Rôle	دور
				د و ل ا ر
109/10		الدولارات (وحدها بتحلّي)	Dollar	دولار ج دولارات
				ذ ك ر
91/8	Allusion à l'Évangile	(ابق اذكرنا في ملكوتك)	Se souvenir de	ذَكَرَ
123/5	C'est une phrase qui peut appartenir aux deux registres du dialectal et du standard.	(قل لآبو ديب) يُدكرنا		
				ذ و ق
110/6		(وين ذوقك يا ست حنة)	Goût	ذَوَّقَ
				ر ء ي
192/15		(أمتين كان البنت لها رأي)	Avis	رأي ج آراء
111/8		شو رأيك (بالعريس)	Comment (le) trouves-tu	
				ر ب ب
185/7		(غضب الرب من غضب الوالدين)	Seigneur	رَبّ
				ر ت ب
61/13		رَبّي (حواجبك)	Arranger	رَبَّبَ
				ر ت ي
85/1		رَبّي (الكلسات ضروري)	Raccommoder	رَبَّى
				ر ج ع
143/2		(بتمر الأيام) ويرجع	Revenir	رَجَعَ
221/11		رَجَعْتُ (تتم بمنظرها)	Recommencer	
				ر ج ل
123/9		(الغربة) للرجال	Homme	رَجُل ج رجال

190/6		رجال (العنق راحوا)		
		(تعرف قيمة) الرجال		
192/9		(أنا) يا رجال (موافقة)	Mon bon ami	* رجال
				رج و
153/16		(على انفراد) أرحوك	Je t'en prie	رجا
41/4	C'est ici, dans le dialectal, la forme verbale de l'inaccompli	(كيف) بيسترجي (يرفع بصرو لوجه مرتب)	Oser	* استرجى
				رح ب
28/8		(أهلاً، يا مية) مرحبا	Salut !	مرحباً
181/15		(أهلاً) ومرحباً		
				رزق
190/5	Ce sont là des formules toutes faites en dialectal.	رزق الله عا إيام زمان	Ah ! le bon vieux temps !	* رزق الله
206/8		رزق الله عا إيام زمان		
91/18		(مش عاجبتك) هالرزقة (الواسعة)	Propriété	رزقة
61/14				رش ش
		رشي (شوية بودره)	Se saupoudrer	رش
110/16		رشي (ريحة طيبه)	Répondre (un parfum)	
				ر ص ص
168/1		(ذوي زر) رصاص	Plomb	رصاص
				رق ب
192/7		(بنت صغيرة) تتحكم برقابكن	Faire à sa tête	رقبة ج رقاب
				روج
40/9		رَح (يحين)	Aller	راح
41/11		يروح (يتطلع عا شغلي تنفعو)		
91/5		رَح (نستفقدك كثير)		

108/13		رَحَّ (يُحَطِّبُ لَيْلِي)		
110/14		(الحمرة ما بتروح مع) (الفسنان)		
111/8		رَحَّ (كون سعيده)		
190/6		(رجال العتق) راحوا وراحت (معهن الخيرات)	Partir	
97/13		ارتاح (بو راجي)	Se reposer	ارتاح
40/16		(لو كنت مطرحو، بجوزهن) وينستريح	Avoir la paix	استراح
59/7		(فترة) راحة (يا صبايا)	Repos	راحة
110/16		(رشي) ريحة (طيبة)	Parfum	* ريحة
				ر و ق
192/6		(ما بينعطو) ريق حلو	(Donner) trop de liberté	* ريق حلو
				ر ي د
61/9		(مثل ما الله) بيريد	Vouloir	أراد
191/18		(مثل ما الله) بيريد		
				ز ر ر
168/1		(ذوي) زرّ رصاص	Bouton	زرّ ج أزرار
				ز ق ق
41/11		(كل عمرو عايش به) الزفقات	Rue(lle)	زفقات ج زفقات ، أزقة
				ز م ن
123/6		(ما عاد كتب من) زمان	Longtemps	زمان ج أزمنة
191/3		(إلو) زمان (هالقمر ما بان)		
190/6		(رزق) الله (عا أيام زمان)	Ah ! le bon vieux temps	
206/9		(رزق) الله (عا أيام زمان)		
				ز و ج
108/11		(ناوي) يتزوج	Se marier	تزوج
184/7		(هالصبي صار) خرج (الزواج)	Se marier	زواج

				ز ي ت
167/17		(سَمِي لِي عَلَي خِرْقَةٍ بِالزَيْتِ)	Huile	زيت ج زيوت
				س ء ل
194/4		(قَبْلَ مَا) نَسْأَلُكَ	Demander	سأل
				س ب ب
61/8	Dans la langue d'arrivée, et après la traduction, aucun indice ne marque la différence qui existe au point de départ entre le dialectal et la fusha.	عندك سبب	Raison	سبب ج أسباب
62/3		عندك سبب!		
				س ت ت
189/3		(أَنْتِ) سَتِ (العَارِفِينَ)	La femme (la mieux placée)	* سَتُّ
110/6		(وَيْنِ ذَوْقُكَ) يَا سَتِ (حَنَّةً)	Sitt	
				س ت ر
138/6	Nous plaçons notre analyse sur la plan lexical, et nous en excluons le niveau morphosyntaxique et les usages, parfois frappants et typiques du dialectal libanais, comme le 'â au lieu de 'alâ.	(اللَّهِ) يَسْتَرُّ (عَا بِنَاتِ النَّاسِ)	Préserver	سَتَّر
180/13		(الْجَوَازِ) سُتْرَةٌ	Garantie	سُتْرَةٌ
191/11		(الْجَوَازِ) سُتْرَةٌ		
				س ع د
108/16		(إِجَاهَا) السَّعْدِ (عَلَى طَبَقٍ مِنْ ذَهَبٍ)	Bonne fortune	سَعْدٌ
111/9		(رِجْ كَوْنِ) سَعِيدَةٌ	Heureux	سَعِيدٌ ج سَعِيدَةٌ
				س ف ر
96/13		(بَدِّي يَاكَ) تَسَافِرُ	Voyager	سَافِرٌ
143/4		(إِذَا بَعْتَ يَاخُذُكَ) بِتَسَافِرٍ؟	Faire le voyage	
				س ل م

123/4		سَلِّمْ (عليهن يا راجي)	Porter des salutations	سَلِّمْ
207/15		(بتوصلي) بالسلامة	Sain et sauf	سلامة
				س م ح
144/5		(ما) يَتَسَمَّحُوا (يكتب دائما)	Permettre	سَمَّح
				س م ع
37/2		(ما) سَمَعْتُوا (شو صار بمرتم)	Entendre	سَمِع
135/16		عش كثير، بتسمع كثير	Qui vivra, verra	
				س م و
167/17		سَمِّي (لي على خرقة بالزيت)	Réciter une formule magique	سَمِّي
				س ه ل
61/11	Il y là un recours systématique à des formules toutes faites du dialectal.	أهلاً وسهلاً	Etre le bienvenu	* أهلاً وسهلاً
191/2		أهلاً وسهلاً		
				س و ر
110/3		(لِتَسُوها) الأَساور	Bracelet	سَوَارِجِ أَساور / أَسورة
				س و ع
124/11		(ليتني مت قبل) هالساعة	Heure	ساعة ج ساعات
				س ي ر
135/14		(نفتح) سيرة (الحب)	Sujet	سيرة
				ش ء ن
189/8		(خلقت) من شان (سليم)	Précisément (pour)	* من شان
				ش ب ب
182/6		(البركة بحمة) الشباب	Jeunesse	شباب
80/4		(الصلاة للصبايا) والشباب	Jeune homme/jeunes gens	شاب ج شبان وشباب

89/1		(تفضّلوا) يا شباب		
109/6		(عجوز يدلّل ولا) شاب (يهين)		
180/16		(انقطعت) الشباب (بالضيعة)		
191/4		(كيف) الشباب		
191/16		(أنّه) الشاب (الوحيد اللي بيليق بنجلا)		
191/16		(هيدا) شاب (عاقل)		
192/2		(حتى) شاور) الشباب		
				ش ح ط
75/5		بيشحطوها (من الضيعة)	Chasser	شحط
				ش خ ص
60/17		شخص (غريب يمكن يصير قريب)	Personne	شخص ج أشخاص
				ش د د
45/6		شدّ الهمة (يا فوّاز)	Sois courageux	* شدّ الهمة
123/9		شدّ حيلك	Aie du courage	* شدّ حيلك
				ش ر ب
182/13	17	(عم) نشرب (كأسك)	Boire	شرب
193/11		اشربي (فنجان قهوة)		
				ش ر ف
85/15		(ابقو) شرفونا	Honorer	شرف
135/8		(والله) أشرف (لها أن تموت)	Plus honorable	شريف/أشرف
				ش غ ل
40/10		(ما بيطلع من إيدو) شغل	Travail	شغلّ ج أشغال
144/4		أشغال (راجي ما بتسمحلو يكتب)	Occupation (s)	
193/11		(أتركي) الشغل		
41/11		(بروح يتطلع عا) شغلي (تنفعو)	Métier	شغلي

60/16		(بالك) مشغول	Préoccupé	
				ش ك ر
182/4		نشكر (الله)	(Dieu) merci !	شَكَرَ
				ش ك ل
189/9		(يتكون مثل) التشكيلة	Bouquet de fleurs	تشكيلة ج تشكيلات
				ش و ف
40/9	Ce verbe () est typiquement dialectal et très courant, et polysémique.	(انا من عندي ما) بشوف (إنها أحسن متو)	Voir	* شافَ
40/15		(أنا) بشوف (الحق على أبو مریم)		
41/5		شوف (يا ختي بو الیاس)		
61/17		شوفي (بحلا)		
152/2		(أنا) شفتها (بعيني)		
152/4		شافوهن (کمان بيستان بو الیاس)		
182/5		(ما عدنا) نشوف (مليح)		
191/10		شوفي (يا سلمی)		
191/15		(أنا) بشوف (إنه...)		
192/6		شوفي (يا أم هاني)		
192/11		شوفي (البنت شو بتقول)		
225/6		شفت؟		
182/15	Ma recherche se place exclusivement sur le plan lexical et sémantique, et non pas sur le plan syntaxique.	شوفي (هيدا راجي)	Regarder	
221/11		شوف (يا بو هاني)		
				ش ي ء
121/6		إنشا الله	S'il plaît à Dieu	شاء
181/16		إنشا الله (بتهي)		
207/15		إنشا الله (بتهي)		
142/16		كل شي (إلو حد)	Tout	(كلّ) شي (ء)
102/14		(الأحلام ما بتعني) شي	(Ne...plus) rien	

143/6		(ما عدت أعرف) شي (بها اللدني)		
61/6		(ما عاد في لزوم تحبّو) شي	Quoi que ce soit	
96/11		(اتركه يدرس) شوّية	Un peu	* شوّية
				ش ي خ
91/16		(والله) يا شيخ	Mon vieux	شيخ ج شيوخ
				ص ب و
184/6		هالصبي (صار خرج الزواج)	Garçon	صبيّ ج صبيّة
79/4		(أهلا) بالصبايا (الحلويين)	Jeune fille	صبيّة ج صبايا
80/4		(الصلاة) للصبايا (والشباب)		
				ص د ر
61/16		(ما بتلبس مني) صدرية	Soutien-gorge	صّدرية
				ص غ ر
192/7		(ما تخلّو بنت) صغيرة (تتحكّم برقابكم)	Petit	صغير م صغيرة ج صغار
				ص ل ح
95/15		(الضيعة ما) يتصلّح (لأمثال راجي)	Convenir	صّلح
				ص ل و
123/10		صَلَّ (حتى الله يوفّق)	Prier	صَلَّى
80/4		الصلاة (للصبايا والشباب)	Prière	صلاة ج صلوات
				ص م د
110/8		(ناطرين العروس) عالصمدة	Etalage	صمّدة
				ص و ت
225/6		(وصل) صوّهن (لآخر الضيعة)	Voix	صوت
				ص ي ر
37/2		(ما سمعتو شو) صار (بمرتم)	Arriver à	صار

192/4		(بس يا مرا ما) يبصير	Se faire	
				ض ر ر
85/1		(ربي الكلسات) ضروري (لكل بنت)	Nécessaire	ضروري
				ض ل ل
61/17		بتضلّ (على آخر موضة)	Etre	* صَلّ
				ض ي ع
61/6	Ce mot qui signifie en dialectal « village », dans la langue standard signifie « terre ». Il est donc perçu comme typiquement dialectal.	الضيعة (كلها بتعرف)	Village	ضيعة ج ضيع
72/5		(يشحطوها من) الضيعة		
95/15		الضيعة (ما بتصلح لأمثال راجي)		
180/16		(أحلى بنات) الضيعة		
225/7		(واصل صوتهن لآخر) الضيعة		
				ط ب خ
84/17		(مين) بيطيخ (أحسن)	Cuisiner	طيخ
84/17		(تعلمت مني) الطيخ؟	Faire la cuisine	طيخ
				ط ب ق
108/16		(إجاها السعد على) طبق (من ذهب)	Plateau	طَبَّق ج أطباق
				ط ر ح
40/16		(لو كنت) مطرحو (بجوزهن وبستريج)	(A sa) place	مطرح ج مطارج
				ط ل ب
194/3		(باعتي) تطلبك (لإبنها)	Demander	طلب
				ط ل ع

40/10		(ما) عبيطلع (من أيدو شغل)	(Ne pas) arriver à	طَلَع
59/18		طالعي (بختي يا حنة)	Prédire	طالَع
41/11		(بروح) يتطَلَع (عا شغلي تنفعو)	Se chercher quelque chose	تَطَلَع
				ط م ع
192/14		(أنت عم) بطمَع (الأولاد)	Gâter	طَمَع
				ط و ع
191/17		(بيكون) طوع بأيديكم	Facile à manier	طُوع (بأيديكم)
				ط و ل
192/10		(أنا موفقة) على طول	Entièrement	طُول
				ط ي ب
110/16		(رشي ريحة) طيبة	Bon/Bonne	طَيِّب م طَيِّبَة
				ظ ل م
97/8		(يا ما في ناس) مظلومين	Lésé	مظلوم
				ع ت ق
190/6		(رجال) العتق (راحو)	Ancien	عتيق ج عتق
				ع ج ب
91/17		(مش) عاجبتك (هالرزقة الواسعة)	Plaire	عاجب م عاجبة
				ع ج ز
109/5		عجوز (يدل ولا شاب يهين)	Vieillard	عجوز ج عَجَز وعجائز
				ع ج ن
85/3		(ليش ما بتعلمي مني) العجين	(Pétrir la) pâte	عجِن
				ع ر س

60/1		(جاني) العريس	Fiancé(e)	عروس؛ عريس ج عُرُوس
111/8		(شو رأيك) بالعريس		
110/4		(أنت) عروس (يا حبيبي)	Mariée	
110/8		(ناظرين) العروس (عالصمة)		
				ع ر ف
191/10		أنتِ بتعرفي (غيرتي عا بيتكم)	Connaître	عَرَفَ
221/12		تعرف (قيمة الرجال)		
41/10		(كلب مثل هيدا) بيعرف (يحب)؟	Savoir	
61/7		(الضيعة كلها) بتعرف		
133/10		عرفت (يا أنجلينا)		
133/11		عرفت (شو قالوا)		
143/5		(ما) يعرف		
143/6		(ما عدت) أعرف (شي بمالدي)		
133/10	C'est parfois, comme ici, la prononciation qui fait la différence entre le dialectal et le littéral.	عُرُفتي (يا أنجلينا)		
133/11		عُرُفت (شو قالوا)		
143/5		(ما) يعرف		
143/6		(ما عدت) أعرف (شي بما لدي)		
180/9	Permutation syllabique en dialectal	عُرُفت (كيف تجوزها)		
192/16		(أنا) يعرف (دترها)		
152/3		(لازم) تعرف	Etre au courant	
189/4		(أنت ست) العارفين	Savoir	عارف م عارفة
				ع ش ر
35/5		(الست الشريفة لا) تعاشر (الشباب)	Fréquenter	عاشر
				ع ط ر
110/16		(وين) العطر	Parfum	عطر ج عطور

				ع ط ي
28/6		يعطيك (العافية)	Donner	أعطى
79/3		يعطيك (العافية)		
41/3		(حتى) أعطيه (بنتي)		
61/5		عطيْتُو (قول)		
214/1	Une telle expression est, sur le plan sociolinguistique, le reflet d'une civilisation orale ancrée à jamais dans les esprits et les habitudes.	عطيناهم (قول)		
218/10		عطيناهم (قول)		
152/5	Dans cette occurrence et dans la suivante, la conjugaison du verbe s'est faite de deux manières, avec le même sujet.	(البنات ما) بتنعطي (حرية)	Donner	انعطى
192/6		(البنات ما) بيتعطو (ريق حلو)		
				ع ف و
28/6		يعطيك (العافية)	Bonne santé	عافية
79/3		يعطيك (العافية)		
				ع ق د
110/3		(لّيسوها) العقد	Collier	عقدّ ج عقود
110/4		(حطّي) عقدين (سوا)		
				ع ق ل
189/7		(هيدي بنت) عاقلة	Sage	عاقلم عاقلة
191/17		(هيذا شاب) عاقل		
40/2		معقول (يجوزها لغواز)	(Est-ce) possible (?)	معقول م معقولة
143/3		(مش) معقول (يتركك)	(In)concevable	
				ع ل و
113/15	C'est uniquement l'environnement textuel (avec probablement un indice) qui marque la différence entre le dialectal et le littéral.	تعالي (يا أم سمعان...)	Venir	تعال
113/15		تعالي (قبلي كنتك)		

				ع م ر
41/11		(كَلَّ) عمرو (عايش بالزفاقات)	Vie	عمرّ ج أعمار
				ع م م
28/6		(يعطيك العافية) عمّ (أبو سمير)	Oncle	عمّ ج عمومة/ أعمام/أعمّ
79/3		(يعطيك العافية) عمّ (أبو راجي)		
181/14		(الله معك) عم (بو راجي)		
181/17		(الله بهتنيك) يا عم		
183/3		(بخاطرك) عمّ (بو راجي)		
180/16		(دبّار) عمّتها	Tante	عمّة
102/4		(الأحلام ما) بتعني (شي)	Signifier	ع ن ي
				ع و د
135/14		ما عادوا (يتهدّوا)	Ne...plus	عاد
135/15		ما عاد (حدن يستحي)		
143/6		ما عاد (حدن يستحي)		
182/5		ما عدنا (نشوف مليح)		
				ع ي د
201/1		(عينوا العرس بعد) العيد	Fête (de Pâques)	عيد ج أعياد
				ع ي ب
133/16		يا عيب الشنوم	Quelle honte !	عيبّ ج عيوب
				ع ي ر
167/9		استعاره (الجن)	Emprunter	استعار
				ع ي ش
135/16		عش (كثير بتسمع كثير)	Vivre	عاش
41/11		(كل عمرو) (عايش بالزفاقات)	Vivre	عاش م عائشة
				ع ي ن
152/2		(أنا شفتها) بعيني	Œil- yeux	عين ج عيون/أعين

143/2		(عَمَضَ) عين... ..		
143/2		... (وَقَتَّحَ) عين		
80/5				غ د و
		(الحاضر) والغدّ (بين أيديكم)	(Len)demain	غدّ
				غ ر ب
123/8		(كون قد حالك في) الغربة	Exil	غربة
123/9		الغربة (للرجال)		
146/4		(يا ويلنا من أحباب) الغربة		
60/17		(شخص) غريب (يمكن يصير قريب)	Etranger	غريب ج غرباء/ أغرباب
				غ ض ب
185/6		غضب (الرب)... ..	Colère	غضبّ
185/7		... (من) غضب (الوالدين)		
				غ م ض
143/2		(عين) وقَتَّحَ (عين)	Fermer	عَمَضَ
				غ ن م
185/10		(مثل) الغنمة (القرعا)	(Doux comme) l'agneau	غنمة
				غ ن ي
191/4		(ما إلنا) غني (عن الفضل)	C'est gentil de ta part	غنيّ
62/17		(أميركاني) وغني	Riche	غنيّ م غنيّة
				غ و ر
191/10	Signifiant « jalousie », dans le littéral, il signifie « dévouement », dans le dialectal.	(إنتي بتعري) (غبرتي) عابيتكم)	Dévouement	غيرة
				ف ت ح
135/9		نفتح (سيرة الحب)	Aborder	فتَحَ
142/2		(عَمَضَ عين) وقَتَّحَ (عين)	Rouvrir	فَتَّحَ

				ف ت ر
59/7		فترة (راحة يا صبايا)	Moment	فترة
				ف ر ح
45/5		(عقبال) فرحتك (يا فواز)	Bonheur	فرحة
				ف ر د
153/15		(على) انفراد (أرجوك)	(A l'écart)	انفراد
				ف س ت ا ن
110/14		(الحمرة ما بترح مع الفستان)	Robe	فستان ج فساتين
138/3		(كل يوم) فستان (حديد)		
28/8		تفضّل (يا راجي بارك)	Daigner honorer	ف ض ل
89/1		تفضّلوا (يا شباب)	Entrez	تفضّل
89/1		تفضّلوا (اشربوا فنجان قهوة)		
181/18		تفضّلوا (اقعدوا)	Veuillez	
191/4		ما إلنا غنى عن الفضل	C'est gentil de ta part	فضّل
110/6		الأفضل (ان تبدّل مل عقده....)	Mieux valoir	الأفضل
				ف ق د
91/6		(رح) نستقدلك (كثير)	Manquer à quelqu'un	استفقد
				ف ك ر
111/8		بتفكّري (رح كون سعيدة)	Penser	فكّر
193/17		(لازم) تفكّري (بمستقبلك)		
201/9		فكّري (يا أم سمير)		
				ف ن ج ن
89/1		(اشربوا) فنجان (قهوة)	Tasse	فنجان ج فناجين
193/11		(اشربي) فنجان (قهوة)		
				ق ب ر
185/10		يقبر أُمّو	(Que Dieu le) garde !	قبر
				ق ب ل

113/16		(تعالی) قبلی (کنتک)	Embrasser	قبّل
45/5		عقبال (فرجتک یا فوّاز)	Souhails	عقبال
193/17		(لازم تفکّري) بمستقبلک	Avenir	مستقبل
				ق د ر
192/1		(أنا ما بقدر (إحکي)	Pouvoir (verbe)	قدّر
				ق د س
80/1	C'est ici, comme plusieurs cas ailleurs, un mot du littéral, qui figure dans un environnement dialectal.	(ما كنت في) القداس (اليوم)	Messe	قداس
				ق ر ء
182/5		إقري (لي هالكلمة)	Lire	قرأ
				ق ر ب
60/17		(شخص غريب يمكن يصير) قريب	Proche	قريب
				ق ر ش
189/16		(إذا وفّرت على سليم كم) قرش	Sou	قرش ج قروش
				ق ر ع
185/10		(مثل الغنمة) القرعا	Doux (comme l'agneau)	أقرع م قرعاء
				ق س و
96/14		(تبعد عن) قساوة (العيش)	Dureté	قساوة
				ق ص ص
142/16		شو قصّتك	Qu'est-ce qui te prend ?	قصة ج قصص
				ق ط ع
180/15		انقطعت (الشباب بالضیعة)	Manquer de	انقطع
				ق ع د

181/18		(تفضّلوا) اعدوا	S'asseoir	قعد
				ق ل ل
110/14	Environnement dialectal uniquement	(الكحل) قليل	Peu	قليل م قليلة
				ق م ر
191/3		(إلو زمان) هالقمر (ما بان)	On t'a pas vu...	قمرّ ج أقمار
				ق ه و
89/1		(اشربوا فنجان) قهوة	Café	قهوة
193/11		(اشربي فنجان) قهوة		
				ق و ل
123/5		قلّ (لأبو ديب يذكركنا)	Dire (v.)	قال
133/11		(عرفت شو) قالوا		
133/16		قال (نجلا بنتحبّ كمال)		
40/1		(شو) قولكن	Dire (v.)	قول ج أقوال
60/1		(شو) قولك (جايي العريس)		
189/7		(شو) قولك (يا أم سليم)		
194/4		(فشو) قولك (يا بنتي)		
191/15		(شو) قولك (بسليم)	Penser de quelqu'un	
61/6		(عطيتوا) قول	Parole	
180/2		(أعطيتهم) قول		
214/1		(عطيتناهم) قول		
2018/10		(عطيتناهم) قول		
				ق و م
221/12		(تعرف) قيمة (الرجال)	Valeur	قيمة
				ق و ي
180/9		(أم شفيق) قويّة	Fort (e)	قويّ م قويّة
				ك ء س
182/13		(عم نشرب) كأسك	(Boire à la)santé de quelqu'un	كأس ج كؤوس

				ك ب ر
40/13	(من حظ أمو إضا ماتت قبل ما) يكثر	Grandir		كبر
123/5	(ما عاد) كتب (من زمان)	Ecrire		ك ت ب
144/5	(ما بتسمحلو) يكتب (دائماً)			كتب
				ك ت ف
110/15	(خلّي شعرها) عالكتاف	Epaule(s)		كتيف ج أكتاف
				ك ث ر
62/18	(شو بدّك) أكثر (من هيك)	Plus		أكثر
91/6	(رح نستفقدلك) كثير	Beaucoup		كثير
192/14	(عمّ بطمّع الأولاد) كثير			
135/16	عش كثير، بتسمع كثير	Qui vivra verra		
				ك ح ل
110/14	الكحل (قليل)	Khôl		كحل
				ك ر م
41/5	كرامتك (عندي كبيرة)	Estime		كرامة
143/1	(الله) كريم	Bonté		كريم م كريمة
				ك ف ء
185/6	(الأهل ما) بيتكافوا	Récompenser		كافأ
				ك ف ل
189/12	(أنا) بكفل (إنه يجوزها)	Garantir		كفل
				ك ف ي
96/11	(تعب مباح) كفاية	Assez		كفاية
				ك ل ب
41/3	(مين بيكون) هالكلب	Chien		كلب ج كلاب

41/10		كلب (متل هيدا بيعرف يجب)		
72/6		الكلبة (لازم يشحطوها م ن الضيعة)	Chien(ne)	كلب م كلبة
				ك ل س
85/1		(رَبِّي) الكلسات (ضروري)	Chaussette(s)	كلسات
				ك ل م
192/16		(ما خرب الكون غير لما صار للمرأ كلام)	Parole	كلام
153/15		(بجلا!) كلمة (واحدة يا بجلا)	Mot	كلمة
182/5		(اقرري لي) هالكلمة		
				ك ن ن
113/16		(تعالي قبلي) كنتك	Belle-fille	كينة
				ك و ع
140/15		(موت المرأ مثل لظمة) الكوع	Coude	كوع
				ك و ن
97/8		(يا ما في ناس مظلومين) بجالكون	Univers	كون ج أكون
192/16		(ما خرب) الكون (غير لما صار للمرأ كلام)		
				ل ب س
61/15		(ما) بتليس (مئي صدرية)	Porter	لبس
110/3		لبسوها (الحلق)	Faire porter	لبس
				ل ح ظ
157/14		(بجلا) لحظة (يا بجلا)	Instant	لحظة
				ل ح ق
188/2		(بعدين) منلحقك	Rejoindre	لحق

				ل ز م
61/6		(ما عاد في) لزوم (تحتو شي)	Avoir Besoin	لزوم
72/5		لازم (يشحطوها من الضيعة)	Il faut que	لازم
40/8		لازم (حدن يحكي)		
152/3		لازم (تعرف)		
193/17		(صار) لازم (تفكري بمستقبلك)		
				ل ط م
140/14		(موت المرأ مثل) لظمة (الكوع)	Coup	لظمة
				ل ق ي
28/2		بلقياك (يا مرسال)	Rencontrer	لقيا
191/16		(الشاب الوحيد اللي) بيليق (بنحلا)	Etre digne de	لاقي
				م ث ل
220/3		مثلي (يا نجلا)	Jouer la comédie	مثل
221/3		مثلي (يا نجلا)		
221/15		(بلشت) تمثّل (دور أمها)		
95/15		(ما بتصلح) لأمثال (راجي)	(Les hommes) comme	مثل ج أمثال
95/16		(يدفن حياته هون) مثلي (أنا)	Comme	
				م ر ء
140/14		(موت المرأ مثل) لظمة الكوع)	Femme	مرأ
192/16		(ما خرب الكون غير لما صار للمرأ كلام)		
192/11		(بس) يا مرأ (ما بيصير)	Ma bonne amie !	
				م ر ر
143/2		بتمرّ (الأيام)	Passer	مرّ

				م ر ض
167/16		مرض (الطفل)	Tomber malade	مرض
				م ش ي
189/8		(إن) مَشِيَّتْ (جنبه)	Marcher	مشى
				م ك ن
60/17		شخص غريب) يمكن (يصير قريب)	Pouvoir	أمكن
41/6		هيدا شي) ما ممكن (يصير)	(Im)possible	ممكن م ممكنة
41/6		ما ممكن		
				م ل ح
92/15		(من ذاق طعم) المالح (في العرق)	Sel	ملح
167/18		(احرقني حص) ملح		
120/8		(كان لها وجه) مليح	Bon	مليح م مليحة
182/5		(ما عدنا نشوف) مليح	Bien	
189/12		(أحواله) مليحة	Prospère	
				م ل ك
91/8		(ابق اذكرنا في) ملكوتك	Règne	ملكوت
				م و ت
124/10		ليتني) مُتْ (قبل هالساعة)	Mourir	مات
135/8		(أشرف لها أن) تموت		
		موت (المرأ مثل لظمة الكوع)	Mort (sub.)	موت
				م و ض
61/17		(على آخر) موضة	Mode (s.f.)	موضة
				م و ل
109/4		(شو الدنيا) بالمال	Argent	مال
				م ي ل

182/4		مَيْلِي (يا ميني)	Venir (par là)	مَيْل
				ن ب ض
190/9		دَسِّي لَنَا النْبِض	(Tâter) le terrain	نُبْض جْ أُنْبَاض
				ن س ي
91/9		(ما) تَنْسَانَا	Oublier	نَسِي
180/17		(ما) نَسْنَا (مَمُورَة)		
189/11		(ما) تَنْسِي (بو هَانِي)		
				ن ص ب
61/10		(كَلْ إِنْسَان بِيَاكَلْ) نَصِيْبِيه	Lot	نَصِيْب جْ أُنْصِيْبَة
61/10		(إِنْ كَان لُو) نَصِيْب (عَنَّا)		
				ن ط ر
110/7		(النَّاس) نَاطِرِين (العُرُوس عَالِصَمْدَة)	Attendre	نَاطِر م نَاطِرَة
183/2		(وَرْدِه) نَاطِرَة		
201/7		(دَخَلْكَ شُو) نَاطِرَة		
				ن ظ ر
221/11		(تَحْتَم) بِمَنْظَرِهَا	Aspect extérieur	مَنْظَر جْ مَنَاطِر
				ن ف ع
41/12		(بِرُوح يَتَطَّلَع عَا شَغْلِي) تَنْفَعُو	(Etre) bon	نَفَع
				ن و س
97/8		(يَا مَا بِي) نَاس (مَظْلُومِين بِمَالِلكُون)	Gens	نَاس
110/7		النَّاس (نَاطِرِين) العُرُوس عَالِصَمْدَة		
41/12		(يَتْرِك بِنَات) النَّاس	Les honnêtes gens	
138/7		(اللَّهِ يَسْتَر عَا بِنَات) النَّاس	Les autres	
185/8		(اللَّهِ يَخْلِي وَوَلَاد) النَّاس		
192/1		(اللَّهِ يَخْلِي كَلْ وَوَلَاد) النَّاس		

				ن و ل
91/5		(دَبَّرت) الناولون	Nolis	ناولون
				ن و ي
108/10		(سمعان) ناوي (يتزوّج)	Avoir l'intention de	ناوِم ناوية
				ه ج ر
109/12		(ما في غير) الهجرة	(action d') émigrer	هِجْرَة
				ه د ء
135/14		(بنات اليوم ما عادو) يتهدّو	Se retenir	تَحَدَّأ
138/4		(ما بقى) تتهدَّأ		ه م م
61/13		اهتمّي (بوجهك شوي)	Prendre soin de	اهتمّم
221/11		تَحتمّم (بمنظرها)		ه م م
45/6		شدّ الهمة (يا فوّاز)	Sois courageux	همة ج همّم
				ه ن ء
181/17		الله يهتّيك	Donner la sérénité	أهنّأ
181/16		(انشا الله) بنتهّي	Avoir une vie sereine	تَحنّأ
207/15		(انشا الله) بنتهّي		ه و ن
157/6		(عجوز يدلّل ولا شاب) يهين	Offenser	أهان
				و ج د
189/9		(نحلا أحلى) الموجود	(ce qu') il y a (de mieux)	موجود م موجودة
				و ج ه
61/13		(اهتمّي) بوجهك	Visage	وجه ج وجوه
				و ح د

109/10	(الدولارات) وحدها (بتحلي)	Seul	وحدهُ
153/15	(كلمة) واحدة	Seul	واحدٌ م واحدة
191/16	(إنه الشاب) الوحيد (اللي بيليق بنحلا)	Seul	وحيّدٌ م وحيدة
180/15	(بنت) وحيدة (بيعتوها [...])	(fils/fille) unique	
135/15	(ما عاد) حدن (يتهدى)	Quelqu'un/ Personne	* حدنٌ
			و د ع
206/12	تودعي (يا رسال)...	Profiter pour la dernière fois	تودع
206/12	... تودعي (من العيد)		
			و س ع
91/18	(مش عاجبتك هالرزقة) الواسعة	Grand	واسعٌ م واسعة
			و ص ل
207/15	(انشالله) بتوصلني (بالسلامة)	Arriver	وصل
225/6	وصل (صوتن) لآخر الضيعة		
182/2	واصلين (لعند وردة)	Se rendre (chez)	واصلٌ م واصلة
			و ف ر
189/16	(إذا) وفرت (على سليم كم قرش)	Faire épargner	وفرٌ
			و ف ق
91/6	(الله) يوفقك	Aider	وفقٌ
123/10	(حتى الله) يوفقو		
192/9	(أنا يا رجال) موافقة (على طول)	Etre d'accord	موافقٌ م موافقة
			و ل د
124/10	(آه يا) ولدي	Enfant	ولدٌ ج أولادٌ
185/8	(الله) يخلي (الناس)		
192/1	(الله) يخلي كل (الناس)		
192/14	(أنت عم) بتطبع الأولاد (كثير)		

185/7		غضب الرب من غضب) الوالدين	Parent(s)	والدان
				و ل ي
80/4		(نحن) ولّث (أيامنا)	Passer	ولّى
				و ي ل
146/3		(يا) ويلنا (من أخبار الغربة)	Malheur (à nous !)	ويّل
				ي د د
40/10		(ما يبطلع من إيدو (شغل)	Ne pas arriver à	يدّج أيد
191/17		(بيكون طوع) بأيديكم	Se laisser manier	
				ي و م
80/4		(نحن ولّث) أيامنا (يا بنتي)	jour	يوم ج أيام
80/5		(هيدي) أيامكم		
109/10		(الدولارات وحدها بتحلي) بمالأيام		
135/15		(بمالأيام (ما عاد حدن يستحي)		
138/3		(كل) يوم (فستان)		
143/2		(بتمرّ) الأيام		
190/6		(رزقالله عا) أيام (زمان)	Ah ! le bon vieux temps	
206/9		(رزقالله عا) أيام (زمان)		
96/10		(لا تاخذ راجي معك) اليوم	Aujourd'hui	اليوم
135/14		(بنات) اليوم (ما عادوا يتهدّوا)		
201/3		(اللي بيحي) اليوم (ما بيحي بكرل)		
		Le numéro de la page	Le nombre des occurrences dans chaque page	
		1	23	
		2	22	
		3	19	
		4	27	

	5	23
	6	16
	7	19
	8	14
	9	17
	10	11
	11	16
	12	15
	13	11
	14	16
	15	19
	16	13
	17	13
	18	17
	19	22
	20	17
	21	15
	22	12
	23	19
	24	18
	25	18
	26	16
	27	14
	28	15
	29	10
	30	20
	31	15
	32	16
	33	17
	34	16

	35	17
	36	15
	37	17
	38	13
Le total		633
Le pourcentage par rapport à l'ensemble du lexique des « Oiseaux de septembre »		$633/11170=0.057$ (environ)=5.7%

